

Sygn. akt III AUa 809/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Beata Górską
Sędziowie:	SSA Barbara Białecka (spr.) SSA Urszula Iwanowska
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 21 września 2017 r. w Szczecinie

sprawy A. K.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 20 lipca 2016 r. sygn. akt VI U 330/16

zmienia zaskarżony wyrok i oddała odwołanie.

SSA Urszula Iwanowska SSA Beata Górską SSA Barbara Białecka

Sygn. akt III AUa 809/16

UZASADNIENIE

Decyzją z 16 lutego 2016 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wydał decyzję stwierdzającą ustanie ubezpieczenia społecznego rolników A. K. w zakresie ubezpieczeń: emerytalno-rentowego, wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego w okresach od 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r., od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r., od 1 września 2013 r. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, na fakt podlegania ubezpieczeniu społecznemu ZUS z tytułu zatrudnienia oraz brak podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata przed rozpoczęciem pozarolniczej działalności gospodarczej. A. K. została zgłoszona do ubezpieczenia społecznego w ZUS z tytułu zatrudnienia od 1 czerwca 2011r. do 31 sierpnia 2011 r. na podstawie umowy zlecenia oraz od 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r. i od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r. na podstawie umowy o pracę, w konsekwencji w tych okresach nie spełniała warunków do podlegania

ubezpieczeniu społecznemu rolników. Od 1 września 2013 r. ubezpieczona rozpoczęła prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej. Z uwagi na wyłączenie ubezpieczonej z ubezpieczenia społecznego rolników od 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r. i od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r. nie spełnia ona warunków określonych w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w którym przewidziano możliwość pozostania w ubezpieczeniu społecznym rolników przez osoby, które rozpoczęły prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej po upływie co najmniej 3 lat nieprzerwanego podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników z mocy ustawy.

W odwołaniu ubezpieczona wniosła o jej zmianę i stwierdzenie, że ubezpieczenie społeczne rolników nie ustało w okresach od 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r., od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r., od 1 września 2013 r. Odwołująca się zarzuciła organowi rentowemu naruszenie art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wskazując, że nie wywiązał się z obowiązku informowania ubezpieczonej o prawach i obowiązkach wynikających ze zmiany przepisów po dniu 2 maja 2004 r. oraz naruszenie art. 8 k.p.a. poprzez nieposzanowanie ogólnej zasady pogłębiania zaufania obywateli do organów państwa. Podniosła, że organ rentowy zaniechał spoczywającego na nim obowiązku informacyjnego, nie powiadamiając ubezpieczonej o zmianie przepisów w zakresie łączenia zatrudnienia z pracą w gospodarstwie rolnym oraz skutkach z tym związanych. Wobec braku takiej informacji w ocenie odwołującej się nie można pozbawić jej prawa do rolniczego ubezpieczenia społecznego.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie w całości, wskazując, że wbrew twierdzeniom ubezpieczonej została ona prawidłowo pouczona o konieczności informowania KRUS o okolicznościach mających wpływ na ubezpieczenie rolnicze.

Wyrokiem z 20 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że nie ustało ubezpieczenie społeczne rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego dla A. K. w okresach od 1 lipca do 30 września 2011 r., od 1 maja do 31 sierpnia 2012 r. oraz od 1 września 2013 r. (pkt I), oraz zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kwotę 360 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd I instancji ustalił, że decyzją Prezesa KRUS z dnia 24 marca 2004 r., A. K. - jako posiadacz gospodarstwa rolnego o powierzchni przekraczającej 1 ha przeliczeniowy, została objęta ubezpieczeniem społecznym rolników z mocy ustawy od dnia 27 lutego 2004 r. Jednocześnie organ rentowy stwierdził obowiązek opłacania przez ubezpieczoną kwartalnej składki na ubezpieczenie społeczne rolników. W standardowej informacji zawartej na druku decyzji A. K. została pouczona o obowiązku informowania, nie czekając na wezwanie, w ciągu 14 dni, Kasy o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i o zmianach tych okoliczności (pkt1). W punkcie 2 pouczenia wskazano, że rolnik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, nadal podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników. Jednocześnie wskazano, że osoby te z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej ubezpieczeniu społecznemu rolników podlegają tylko wówczas gdy złożą w tej sprawie stosowne oświadczenie ZUS - owi lub KRUS-owi.

W okresie od 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r. ubezpieczona podjęła zatrudnienie w wymiarze 1/2 etatu w (...) na stanowisku kosmetyczki. Kolejne zatrudnienie u T. S. – również w wymiarze 1/2 etatu - podjęła w okresie od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r.

Od 1 września 2013 r. ubezpieczona rozpoczęła prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej (...). Obroty miesięczne z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej wynoszą obecnie 1.500-2.000 zł.

Dnia 19 kwietnia 2012 r. do KRUS wpłynął wniosek (...), z którego wynikało, że w dniu 13 kwietnia 2012 r. A. K. złożyła w Urzędzie Miejskim w G. wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej rozpoczęcia działalności gospodarczej od dnia 13 stycznia 2013 r. We wniosku tym w rubryce „Dane na potrzeby KRUS” ubezpieczona zaznaczyła, że jej sprawy prowadzi PT KRUS G. oraz że chce kontynuować ubezpieczenie społeczne rolników. Pismem z dnia 30 kwietnia 2012 r. KRUS poinformowała ubezpieczoną, że w związku z odległym okresem rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej wskazanym we wniosku, nie może on zostać aktualnie

rozpatrzony. Poinformowano ubezpieczoną, że jest zobowiązana do zgłoszenia faktycznego rozpoczęcia działalności gospodarczej w terminie 14 dni od daty jej rozpoczęcia.

W dniu 15 stycznia 2013 r. do KRUS wpłynął kolejny wniosek (...), z którego wynikało, że 9 stycznia 2013 r. A. K. złożyła w Urzędzie Miejskim w G. wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej rozpoczęcia działalności gospodarczej od dnia 1 września 2013 r. We wniosku tym w rubryce „Dane na potrzeby KRUS” ubezpieczona zaznaczyła, że jej sprawy prowadzi PT KRUS G. oraz że chce kontynuować ubezpieczenie społeczne rolników. Decyzją z 24 stycznia 2013 r. Prezes KRUS stwierdził spełnianie przez A. K. warunków do dalszego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników po podjęciu pozarolniczej działalności gospodarczej i wynikający z powyższego obowiązek opłacania w podwójnej wysokości składki podstawowej na ubezpieczenie emerytalno-rentowe.

W standardowej informacji zawartej na druku decyzji zawarto informacje dotyczące możliwości pozostania w ubezpieczeniu rolniczym przez rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. I tak wskazano, że rolnik lub domownik, który rozpocznie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpocznie współpracę przy prowadzeniu tej działalności podlega temu ubezpieczeniu jeżeli:

- 1) podlega ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata,
- 2) złoży oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy tej działalności,
- 3) nadal prowadzi działalność rolniczą lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym o powierzchni powyżej 1 ha przeliczeniowego lub w dziale specjalnym,
- 4) nie jest równocześnie pracownikiem, nie pozostaje w stosunku służbowym, nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych,
- 5) w sytuacji prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w ubiegłym roku podatkowym kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy nie przekroczyła ustalonej na dany rok rocznej kwoty granicznej. (pkt 1).

Poinformowano ubezpieczoną o obowiązkach rolnika prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą. I tak wskazano, że rolnik prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą jest zobowiązany do złożenia w Kasie do dnia 31 maja każdego roku zaświadczenia naczelnika właściwego urzędu skarbowego o kwocie należnego podatku dochodowego od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej. Pouczono przy tym ubezpieczoną, że ubezpieczenie społeczne rolników ustaje w przypadku gdy kwota podatku przekroczy kwotę graniczną oraz w przypadku niezachowania terminu złożenia zaświadczenia (pkt 3).

W punkcie 9 zawarto informację, że rolnik jest obowiązany, nie czekając na wezwanie, w ciągu 14 dni, poinformować Kasę o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i o zmianach tych okoliczności. W szczególności rolnik lub domownik podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników przy jednoczesnym prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej lub wykonywaniu współpracy przy prowadzeniu tej działalności jest zobowiązany do poinformowania Kasy o zaprzestaniu prowadzenia działalności gospodarczej lub współpracy przy jej prowadzeniu, o zmianie rodzaju i przedmiotu wykonywanej działalności gospodarczej, a także o podjęciu zatrudnienia lub innych form aktywności zawodowej, rodzących obowiązek podlegania innemu niż rolnicze ubezpieczeniu społecznemu np. podjęcie działalności w zakresie wolnego zawodu czy jako wspólnik spółki prawa handlowego.

W dniach 6 marca 2015 r. oraz 9 października 2015 r. do Placówki KRUS wpłynęły wnioski (...) o zmianę wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. We wnioskach tych w rubryce „Dane na potrzeby KRUS” ubezpieczona zaznaczała, że jej sprawy prowadzi PT KRUS G. oraz że chce kontynuować ubezpieczenie społeczne rolników.

Organ rentowy w wyniku weryfikacji baz danych osób ubezpieczonych ustalił, że A. K. jest objęta ubezpieczeniem społecznym w ZUS. Pismem z 12 października 2015 r. KRUS PT w G. zwróciła się do ZUS z prośbą o udzielenie informacji w jakich okresach i z jakiego tytułu A. K. podlegała ubezpieczeniu społecznemu i zdrowotnemu w ZUS, przy czym ten, pismem z 20 października 2015 r. poinformował KRUS, że ubezpieczona podlegała ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia od 1 czerwca 2011 r. do 31 sierpnia 2011 r. oraz jako pracownik od 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r. i od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r.

Pismem z 3 listopada 2015 r. KRUS poinformował A. K., że podleganie ubezpieczeniu w ZUS z tytułu pracy zawodowej lub prowadzenie działalności gospodarczej oraz otrzymywanie renty zwalnia z ubezpieczenia w KRUS, zaś fakt ten należy udokumentować. Jednocześnie pismem z tego samego dnia organ rentowy zwrócił się z prośbą o dostarczenie w terminie 7 dni od otrzymania pisma dokumentów świadectwa pracy za okres zatrudnienia od 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r. oraz od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r. oraz umowy zlecenia za okres od 1 czerwca 2011 r. do 31 sierpnia 2011 r. Dnia 16 listopada 2015 r. ubezpieczona w wykonaniu zobowiązania, przedłożyła świadectwa pracy. Dnia 8 grudnia 2015 r. do KRUS dodatkowo wpłynęła informacja z ZUS, że z tytułu wykonywania umowy zlecenia w okresie od 1 czerwca 2011 r. do 30 czerwca 2011 r. zadeklarowano przychód 0,00 zł.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione. Jako podstawę rozstrzygnięcia wskazał art. 3 ust. 1, art. 6 pkt 13 i art. 7 oraz przede wszystkim art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników, a także art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych. Sąd Okręgowy podkreślił, że co do zasady organ rentowy miał rację wskazując, że skoro ubezpieczona w okresie od dnia 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r. oraz od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r. podejmowała zatrudnienie w oparciu o umowę o pracę, to w tym okresie powinna podlegać wyłączeniu z ubezpieczenia społecznego rolników. Jednocześnie jednak zwrócił uwagę, że nie wykazano, żeby organ rentowy w stosunku do odwołującej wywiązał się z obowiązku o którym mowa w art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a który wprowadzono do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Na Kasę został bowiem nałożony nowy obowiązek "informowania ubezpieczonych w sprawach dotyczących objęcia ubezpieczeniem oraz składek na to ubezpieczenie". Ustanowienie obowiązku informacyjnego, równoczesne ze zmianą zasad ubezpieczenia polegającą na wprowadzaniu racjonalnego, szczelnego mechanizmu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przez osoby, dla których działalność rolnicza nie stanowi głównego źródła utrzymania, w ocenie Sądu I instancji wskazuje, że ubezpieczonym powinna być po dniu 2 maja 2004 roku udzielona informacja o treści przepisów dotyczących stosunku ubezpieczeniowego. Chodzi przy tym o obowiązek informacyjny wprowadzony do istniejącego między Kasą a rolnikami stosunku ubezpieczenia społecznego, spełniający standard traktowania pozostających w ubezpieczeniu rolników zgodnie z zasadą zaufania obywateli do Państwa i stanowionego przez nie prawa.

W zgodzie z powyższym, Sąd I instancji uznał, że organ rentowy nie wykazał, aby skutecznie poinformował ubezpieczoną, że podjęcie przez rolnika zatrudnienia na podstawie umowy o pracę skutkuje każdorazowo wyłączeniem rolnika z ubezpieczenia społecznego rolników. W decyzji pierwszorzazowej – dotyczącej objęcia ubezpieczoną ubezpieczeniami społecznymi rolników – wydanej jeszcze przed nowelizacją z 2 maja 2004 r. – w standardowej informacji zawartej na druku decyzji A. K. została pouczone jedynie ogólnie o obowiązku informowania, nie czekając na wezwanie, w ciągu 14 dni, Kasy o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i o zmianach tych okoliczności (pkt1). W punkcie 2 zawarto zaś informację, że rolnik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, nadal podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników. Podobnie w kolejnej decyzji z dnia 24 stycznia 2013 r. stwierdzającej spełnianie przez A. K. warunków do dalszego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników po podjęciu pozarolniczej działalności gospodarczej obowiązek informowania Kasy o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników organ rentowy odniósł wyłącznie do rolników prowadzących – rozpoczynających prowadzenie – działalność gospodarczą.

W punkcie 1 standardowej informacji zawartej na druku decyzji z dnia 24 stycznia 2013 r. wskazano, że rolnik lub domownik, który rozpocznie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpocznie współpracę przy prowadzeniu tej działalności podlega temu ubezpieczeniu wówczas gdy nie jest równocześnie pracownikiem, natomiast w punkcie 9 zawarto informację, że rolnik lub domownik podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników przy jednoczesnym prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej jest zobowiązany do poinformowania Kasy m.in. o podjęciu zatrudnienia lub innych form aktywności zawodowej, rodzących obowiązek podlegania innemu niż rolnicze ubezpieczeniu społecznemu np. podjęcie działalności w zakresie wolnego zawodu czy jako wspólnik spółki prawa handlowego.

Ta informacja w ocenie Sądu Okręgowego była niewystarczająca dla przyjęcia, że ubezpieczona została skutecznie poinformowana o obowiązku zgłaszania w KRUS faktu podjęcia zatrudnienia oraz o skutkach podjęcia zatrudnienia w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników. Z informacji udzielonych ubezpieczonej nie wynikało bowiem jakie konkretnie okoliczności mają wpływ na podleganie ubezpieczeniu; w szczególności nie wskazano, że jedną z okoliczności mających każdorazowo wpływ na podleganie ubezpieczeniu rolniczemu jest podjęcie zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. Ubezpieczona zatem podejmując w 2011 r. i 2012 r. zatrudnienie mogła pozostawać w uzasadnionym przekonaniu, że podjęcie zatrudnienia w jej przypadku nie będzie miało żadnego wpływu na podleganie rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu.

Sąd Okręgowy wyraził przy tym stanowisko, że pouczenie, które kierowane jest do różnych świadczeniobiorców, powinno być zrozumiałe dla każdego adresata. Przede wszystkim powinno ono być jasne pod względem językowym, czytelne redakcyjnie i przejrzyste konstrukcyjnie. Pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie powoduje brak prawa do świadczenia może polegać na przytoczeniu przepisów określających te okoliczności, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji. Informacje zaś udzielone przez organ rentowy ubezpieczonej w zakresie okoliczności powodujących wyłączenie z rolniczego ubezpieczenia społecznego mogły nie być dla niej wystarczająco zrozumiałe. Sąd orzekający zwrócił uwagę, że informacje zamieszczone w doręczonych ubezpieczonej decyzjach mogłyby być w tym zakresie niezrozumiałe dla większości świadczeniobiorców, nie posiadających stosownego wykształcenia kierunkowego związanego z interpretacją przepisów prawnych. Na poparcie swojego stanowiska wskazał, że Sąd Najwyższy uznał, iż ogólnikowe i w istocie rzeczy oczywiście ułomne pouczenia skarżącej, dla której działalność rolnicza stanowi główne źródło utrzymania, o obowiązku informowania KRUS "bez wezwania o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i o zmianach tych okoliczności", lub że "ubezpieczenie społeczne rolników ustaje ostatniego dnia kwartału, w którym ustały ustawowe warunki podlegania temu ubezpieczeniu", nie zawierały wystarczająco identyfikowalnej, ale wręcz żadnej informacji o warunkach kontynuowania ubezpieczenia rolniczego w razie zbiegu z ubezpieczeniem społecznym z tytułu podjęcia pozarolniczej działalności, której skarżąca nie uzyskiwała wskutek zawinięcia organów publicznych (samorządowych, (...)) ani od organów rentowych (wyrok z 20 marca 2013 roku w sprawie I UK. 556/12).

Skoro zatem ubezpieczona nie została skutecznie pouczona o obowiązku informowania KRUS o podjęciu zatrudnienia oraz o skutkach podjęcia zatrudnienia w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników, w ocenie Sądu Okręgowego brak jest podstaw do wyłączenia jej z tych ubezpieczeń. Przyjąć więc należało, że odwołująca nie uczyniła nic co pozostawałoby w sprzeczności z zaleceniami, zawiadomieniami i decyzjami kierowanymi do niej przez KRUS, zaś ten, nie dopełniając wobec odwołującej istotnego obowiązku informacyjnego pozbawił ją na mocy zaskarżonej decyzji tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym jako rolnika.

Na zakończenie Sąd Okręgowy wskazał, że wyłączenie odwołującej z podlegania ubezpieczeniom społecznym jako rolnika w okresach świadczenia pracy na podstawie umowy o pracę rzutuje aktualnie na możliwość kontynuowania przez nią ubezpieczenia rolniczego w związku z rozpoczęciem prowadzenia od 1 września 2013 r. pozarolniczej działalności gospodarczej, przy czym działalność ta jest działalnością marginalną. Obroty miesięczne wynoszą aktualnie do 2.000 zł. Mając to na uwadze Sąd I instancji zważył, że wydając zaskarżoną decyzję organ rentowy dotknął konstytucyjnie chronionego prawa podmiotowego do podlegania rolnika, dla którego działalność rolnicza stanowi podstawowe źródło utrzymania, tytułowi rolniczego ubezpieczenia społecznego, zaś tytuł ten nie powinien być pochnięty wygaszany. Podkreślił zarazem, że wymaga rozważenia i weryfikacji, czy uzyskanie danych wymaganych

do kontynuowania ubezpieczenia rolniczego może odbyć się bez zastosowania nieproporcjonalnie drastycznych sankcji w postaci wyłączenia skarżącego z ubezpieczenia rolniczego i włączenia go do ubezpieczenia społecznego z tytułu okresowo prowadzonej niskodochodowej działalności pozarolniczej, jeżeli w razie objęcia skarżącego ubezpieczeniem z tytułu pozarolniczej działalności zostanie on obciążony obowiązkiem uregulowania zaległości składkowych w ZUS, której racjonalnie rzecz ujmując skarżący i tak nie będzie w stanie zapłacić z dochodów z działalności rolniczej. Zdaniem Sądu I instancji w takich okolicznościach sprawy widoczne jest niezachowanie konstytucyjnej cechy proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). Przywrócenie uchybionych z przyczyn niezawinionych lub niezależnych od rolnika terminów do kontynuowania rolniczego ubezpieczenia społecznego wymaga poszanowania zasady, aby rolnik, dla którego praca w gospodarstwie stanowi główne źródło utrzymania, nie tracił w wyniku niezawinionego działania rolniczego tytułu ubezpieczenia społecznego. W przeciwnym razie dochodzi do zastosowania nieproporcjonalnie surowej sankcji w zestawieniu z niezawinionym uchybieniem terminów nieadekwatnie wygaszających rolniczy tytuł ubezpieczeń społecznych. Ujawnione kontrowersje nie mają takiego charakteru, który uniemożliwiłby ich usunięcie za pomocą dopuszczalnych reguł wykładni prawa, która nie powinna ograniczać się do gramatycznego brzmienia regulacji zawartych w ustawach rządzących ubezpieczeniem społecznym rolników, ale wymaga zastosowania reguł interpretacji celowościowo-systemowej, z uwzględnieniem konstytucyjnej cechy proporcjonalności, która w razie ewidentnego zawinienia organów publicznych wyklucza pozbawienie skarżącego rolniczego tytułu ubezpieczeń społecznych w sposób prowadzący do niewspółmiernie wielkiego zadłużenia w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (z tytułu zaległości składkowych na ubezpieczenie z prowadzonej pozarolniczej działalności).

W ocenie Sądu Okręgowego zatem, podjęcie przez ubezpieczoną w 2013 r. niskodochodowej działalności gospodarczej, w błędnym przekonaniu, że będzie ona nadal podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników, było usprawiedliwione wobec niedopełnienia przez organ rentowy obowiązku informacyjnego przewidzianego w art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, stąd Sąd uznał, że zaskarżona decyzja nie mogła się ostać albowiem stosuje zbyt restrykcyjny rygor w ustalaniu ustania rolniczego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym wskutek okoliczności niezawinionych przez ubezpieczonych.

Z powyższym rozstrzygnięciem w całości nie zgodził się organ rentowy. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 6 pkt 1 i 13, art. 7 ust. 1 pkt 1 oraz art. 16 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, polegające na przyjęciu, że przepisy o ubezpieczeniu społecznym rolników znajdują zastosowanie w przedmiotowej sprawie, podczas gdy zdaniem organu rentowego, skarżąca jako osoba pracująca zawodowo i podlegająca z tego tytułu ubezpieczeniu powszechnemu w spornych okresach nie spełnia przesłanek do jednoczesnego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników,
2. naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników polegające na przyjęciu, że ubezpieczona spełnia warunki określone w tym przepisie, podczas gdy zdaniem organu rentowego w spornych okresach skarżąca nie spełniała przesłanek do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przy jednoczesnym prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej i podleganiu ubezpieczeniu społecznemu na zasadach ogólnych z tytułu zatrudnienia poza rolnictwem,
3. naruszenie art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez jego niezastosowanie, podczas gdy w niniejszej sprawie nie znajdzie zastosowania instytucja wznowienia postępowania określona w k.p.a. lecz przepis art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników jako przepis szczególny, który pozwala Prezesowi KRUS wydać nową decyzję w sprawie podlegania ubezpieczeniu w razie zmiany stanu faktycznego lub prawnego,
4. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę jego wydania, a polegający na stwierdzeniu, że organ naruszając art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie poinformował w sposób prawidłowy skarżącą o jej obowiązkach podczas gdy ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika wniosek wprost przeciwny, bowiem w rzeczywistości obowiązek ten został przez organ spełniony kilkakrotnie i w pełnym zakresie,

poprzez pouczenia zawarte w doręczanych skarżącej decyzjach w sprawie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Wskazując na powyższe zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia w całości oraz oddalenie odwołania, ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja organu rentowego okazała się zasadna, w związku z czym zasła konieczność wydania orzeczenia reformatoryjnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy dopuścił się błędu w ustaleniach faktycznych, w postaci uznania, że organ rentowy w niniejszej sprawie naruszył obowiązek wynikający z art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a w konsekwencji nie poinformował A. K. w sposób prawidłowy o jej obowiązkach względem Kasy. Powyższe uchybienie poskutkowało nieprawidłowym uznaniem, że niedopełnienie przez ubezpieczoną obowiązku zawiadomienia organu rentowego o okolicznościach wpływających na ubezpieczenie społeczne rolników (podjęcie zatrudnienia, rozpoczęcie działalności gospodarczej) było niezawinione i nie rodzi dla niej negatywnych konsekwencji.

Należy podkreślić, że przepis z art. 62 ust. 1 zawiera ogólną normę postępowania Kasy w zakresie obowiązku informowania ubezpieczonych świadczeniobiorców o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy. Oczywiście Kasa winna ten ustawowy obowiązek realizować na bieżąco, w stosunku do każdego ubezpieczonego i świadczeniobiorcy. Jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy, skoro ubezpieczona w okresie od dnia 1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r. oraz od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r. podejmowała zatrudnienie w oparciu o umowę o pracę, to w tym okresie powinna podlegać wyłączeniu z ubezpieczenia społecznego rolników. Tak samo, w kontekście art. 5a, należało ocenić podjęcie działalności gospodarczej, albowiem bezsporne było, że okoliczność wyłączenia ubezpieczonej z ubezpieczenia społecznego rolników w ww. okresach skutkuje brakiem wymaganego ustawą nieprzerwanego 3-letniego podlegania tym ubezpieczeniom. Nie można się jednak zgodzić ze stanowiskiem Sądu I instancji, jakoby organ rentowy nie wykazał wywiązania się z nałożonego nowelizacją z 2004 r. obowiązku informacyjnego względem A. K.. Jakkolwiek bowiem pouczenia zawarte na drukach decyzji kierowanych do ubezpieczonej mają charakter standardowy, to nie sposób wymagać od organu rentowego aby każdorazowo dokonywał pełnej analizy sytuacji osoby ubezpieczonej, a następnie dokonywał subsumcji przepisów zawartych w stosownych ustawach i kierował całkowicie spersonalizowane pouczenie. Wszak normy prawne również formułowane są abstrakcyjnie i w sposób możliwie kompleksowy, tak aby wyczerpać możliwie wszystkie sytuacje życiowe, do których mają one zastosowanie. Trudno zatem oczekiwać od organu rentowego, że będzie na bieżąco zwracał się do różnych instytucji w celu ustalenia i weryfikacji konkretnych okoliczności, które wpływają na zakres, w jakim musi on podejmować działania wobec danej osoby ubezpieczonej. Byłoby to bowiem nieuzasadnione ekonomicznie i generowałyby nadmierne koszty oraz trudności. Stąd też uregulowana w prawie konieczność informowania przez ubezpieczonych o stosownych zmianach w ich sytuacji, które mają wpływ na ubezpieczenie społeczne. W systemie obowiązującego prawa (pozytywnego) nie można swej sytuacji prawnej usprawiedliwiać nieznajomością prawa. Jakkolwiek zatem w postępowaniu administracyjnym zasada *ignorantia iuris nocet* doznaje istotnych ograniczeń, zarówno w świetle przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego (art. 9 k.p.a.), jak i ustaw szczególnych (art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), to nie ma ono charakteru absolutnego. Oznacza to, że nieuprawnione jest założenie, iż jednostka nie ma świadomości tego, o czym nie została wyraźnie poinformowana w sposób indywidualny ze szczególnym uwzględnieniem jej sytuacji. Rolą pouczeń zawartych w decyzjach organów pełniących funkcje z zakresu administracji publicznej jest informowanie szerokiego grona odbiorców o istotnych uregulowaniach, które mogą wpływać na ich sytuację w odniesieniu do zakresu spraw, którym organ ten się zajmuje. Dlatego też informacje w nich zawarte winny stanowić każdorazowo przedmiot analizy osoby, wobec której skierowana jest konkretna decyzja, szczególnie gdy ma ona świadomość, że decyzja taka dotyczy doniosłej dla niej materii. W tym zakresie warto przytoczyć treść uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z 3 lutego 2016 r. I UK 176/14 – „indywidualne pouczenie ubezpieczonego przez organ rentowy o wynikającym z art. 5a ust. 3 i 4 ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników

obowiązku złożenia w terminie zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku od prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej nie jest warunkiem ustania ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a ust. 6 tej ustawy. Brak takiego indywidualnego pouczenia nie może prowadzić do uchylecia określonego w tym przepisie skutku w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników.” Jakkolwiek wyżej przytoczona teza dotyczy odmiennej od rozważanej w niniejszej sprawie materii, albowiem traktuje o wyłączeniu z ubezpieczenia ex lege z uwagi na upływ terminu do złożenia stosownego oświadczenia, to jednak ma znaczenie z punktu widzenia zakresu obowiązku informacyjnego organu rentowego, który nie może zakładać, iż określony krąg adresatów jest wyłączony z obowiązku znajomości prawa, czyli że nie obowiązuje zasada *ignorantia iuris nocet*.

W kontekście powyższego należało uznać, że co prawda, z art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wynika, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Rolników prowadzi działalność w zakresie informowania ubezpieczonych i świadczeniobiorców o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy oraz propagowania działalności Kasy, to jednak przepis ten nie może być rozumiany jako obowiązek indywidualnego pouczenia rolnika o każdej zmianie ustawy (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 4 kwietnia 2013 r. III AUa 1337/12). Zatem ubezpieczona A. K. podejmując najpierw zatrudnienie, a następnie planując i wreszcie rozpoczynając działalność gospodarczą powinna była interesować się zarówno treścią przepisów odnoszących się do jej sytuacji, jak i możliwymi dla niej konsekwencjami. Tym bardziej jako przedsiębiorca, a więc podmiot zobowiązany do szczególnej dbałości o stosunki prywatne i publiczno-prawne winna wykazać się większą niż przeciętna świadomością prawną. Zatem nie sposób uznać, że pouczenia kierowane do niej przez organ rentowy na wydrukach decyzji były niedostatecznie skonkretyzowane, albowiem ich treść wystarczała do zorientowania się w zakresie zarówno przysługujących uprawnień i ich źródeł, jak i obowiązków względem KRUS.

Wbrew twierdzeniu Sądu Okręgowego nawet ze standardowych pouczeń zawartych na druku decyzji z 24 stycznia 2013r. wynikało, że należy zgłosić w rolniczym organie rentowym fakt podjęcia zatrudnienia. Wątpliwości mogło natomiast nasuwać jedynie to, czy podjęcie zatrudnienia miało znaczenie dla ubezpieczenia rolniczego jedynie w razie prowadzenia gospodarstwa i jednoczesnego prowadzenia działalności gospodarczej, czy również w przypadku gdy działalność gospodarza nie była prowadzona.

W razie wątpliwości jednak, ubezpieczona mogła, a nawet powinna zwrócić się do ZUS, czy KRUS o udzielenie jej niezbędnych informacji i wówczas zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zostałaby przez odpowiedni organ w niezbędnym zakresie pouczona. Ubezpieczona zaniechała jednak takich działań, a przynajmniej nie udowodniła, że je podjęła, obecnie wywodząc, że stan jej nieświadomości był usprawiedliwiony, którego to stanowiska Sąd Apelacyjny nie aprobuje. Brak bowiem dołożenia należytej staranności w uzyskaniu przez ubezpieczoną wiedzy na temat dla niej życiowo ważny – a mianowicie, czy podjęcie zatrudnienia, a następnie działalności gospodarczej będzie rodzić konsekwencje natury prawnej na płaszczyźnie ubezpieczenia społecznego – nie jest okolicznością usprawiedliwiającą, ani tym bardziej prowadzić do rozstrzygnięcia wbrew obowiązującym przepisów, w tym regulacji o pierwszeństwie powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych i wyłączeniu spod ubezpieczenia rolniczego, wskutek podjęcia przez ubezpieczonego pozarolniczej działalności gospodarczej przy niespełnieniu pozostałych warunków.

Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny uznał, że organ rentowy prawidłowo przyjął, że w wymienionych w spornej decyzji okresach A. K. winna być wyłączona z ubezpieczeń społecznych rolników z uwagi na istniejący stosunek pracy i podleganie ubezpieczeniom społecznym ZUS (1 lipca 2011 r. do 30 września 2011 r., od 1 maja 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r.). W konsekwencji, stosownie do treści art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, rozpoczynając działalność gospodarczą nie podlegała ona nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata ubezpieczeniom społecznym rolników, a zatem prowadząc działalność gospodarczą, nie mogła złożyć oświadczenia o kontynuowaniu ubezpieczenia rolniczego. Oznacza to, że od 1 września 2013 r. A. K., jako osoba prowadząca działalność gospodarczą, nie podlegała ubezpieczeniom społecznym rolników.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

SSA Urszula Iwanowska SSA Beata Górka SSA Barbara Białecka